

โครงการวิจัยชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: โรงเรียนสมุนไพรชุมชน ตำบลยอดแกง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์

Community of Practice (COP): Herbal Community School Yodgang Sub-District, Na Mon District, Kalasin Province

อัจฉรา สุ่มังเกษตร¹, ชัยวัฒน์ นันทศรี²

Achara Sumungkaset¹, Chaiwat Nantasri²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรของชุมชน 2)สร้างจิตสำนึกที่ดีในเรื่องสมุนไพรชุมชนและภูมิปัญญาสุขภาพของชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนยอดแกงสงเคราะห์ ตำบลยอดแกง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 49 คน เลือกแบบเจาะจง ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการกลุ่ม แบบสอบถามเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้วิจัยร่วมกับครูโรงเรียนชุมชนยอดแกงสงเคราะห์จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนชุมชนยอดแกงสงเคราะห์ พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ รายวิชา การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในชุมชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักสูตรเสริมในโรงเรียน 2) ผลการดำเนินกิจกรรมโดยให้นักเรียนเรียนรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้สมุนไพรชุมชนทำให้ นักเรียนรู้จัก ประโยชน์สามารถนำสมุนไพรชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการรักษาอาการป่วยเบื้องต้น 3) ผลการวิเคราะห์ความตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์สมุนไพร ในภาพรวมนักเรียนมีความตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์สมุนไพรในชุมชน อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 2.54$, $SD = 0.55$) 4) นักเรียนสามารถผนวกและตกผลึกความรู้ที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรในชุมชนในรูปแบบของโครงการวิทยาศาสตร์โดยกำหนดให้พืชสมุนไพรในชุมชนเป็นโจทย์หลัก อาทิ โครงการยาอบสมุนไพร โครงการเทียนไขตะไคร้หอม เป็นการส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกที่ดีในเรื่องสมุนไพรชุมชนและภูมิปัญญาสุขภาพของชุมชน

คำสำคัญ: ชุมชนปฏิบัติ , การเรียนรู้, โรงเรียนสมุนไพรชุมชน

Abstract

This study aims to 1) promote learning activities using Herbal Community and 2) build awareness in herbal community and local wisdom, which is in healthcare community. The samples were 49

¹ อาจารย์ประจำ, คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์,

² อาจารย์ประจำ, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

¹Lecturer, Faculty of Arts and Science Kalasin Rajabhat University

²Faculty of humanities Chiang Mai University

Matthayomsuksa and two students from Chumchonyodgangsongkhor School, Yodgang Sub-district, Na Mon District, Kalasin. The data were chosen by purposive sampling using a Participatory Action Research, which included focus group and using the rating scale questionnaire to estimate. The results of the study revealed that 1) the researcher and teacher of Chumchonyodgangsongkhor School conducted local curriculum of Chumchonyodgangsongkhor School B.E. 2553 in accordance with Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 of Science Learning Substance in using local herb in community for Matthayomsuksa two, in order to support curriculum in the school. 2) The results after the activities by students who learned from local knowledge and herbal community learning, showed that the students had learned and brought local herb to apply for health caring the sick people. 3) The result of the analysis of local wisdom awareness was in high level ($\bar{X} = 2.52$, $SD = 0.55$). 4) The students could add and competence knowledge about Herbal Community from the study in the science project. Teacher brought the herb topic to the main question of the project such as herbal drying project and lemongrass candle. It conducts local wisdom awareness in herbal and local wisdom for healthcare.

Keywords: Community practice, Learning, Herbal Community School

บทนำ

ภูมิปัญญาสุขภาพเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยซึ่งเป็นมรดกอันเกิดจากการเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ เป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ภูมิปัญญาสุขภาพจึงเป็นสิ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิตแบบพอเพียงที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมไทยที่ปัจจุบันได้ถูกแทนที่ด้วยวิทยาการตะวันตกที่ทำให้ชุมชนลดศักยภาพของตนในการพึ่งพิงภูมิปัญญาสุขภาพที่มีมาแต่เดิมลง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบหลายด้าน เช่น การขาดดุลทางเศรษฐกิจ การไม่พึ่งพิงตนเองแต่ต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ทั้งที่ภูมิปัญญาสุขภาพของตนนั้นได้ถูกสร้างสรรค์ สืบทอด และพัฒนาจนสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับวัฒนธรรมชุมชนภูมิปัญญาสุขภาพชุมชนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งจะต้องมีการบูรณาการองค์ความรู้ต่างๆ เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตของคน กลุ่มคน และชุมชน โดยการ

บริหารจัดการที่ดีเพื่อให้เกิดการต่อยอดกับชุมชนภายนอก ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนและชุมชนเข้าใจในสิ่งที่กำลังเผชิญเพื่อให้สามารถปรับไปเป็นแนวปฏิบัติ (Best Practice) ที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นของตนให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาที่สมาชิกในสังคมมีความสุขต่อไป ภูมิปัญญาชุมชนอย่างหนึ่งที่เป็นมรดกที่มีคุณค่าของชุมชนไทยคือ "ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพร" ได้แก่ พืชเภสัช สัตว์เภสัช และวัตถุเภสัช เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แม้ว่ากำลังได้รับความสนใจในการฟื้นฟูให้กลับมาสู่สังคมไทย แต่ความหลากหลายของทางเลือกของชุมชนในปัจจุบันที่ไร้ทิศทางทำให้กระบวนการฟื้นฟูเป็นเหมือนการยึดเย็บต่อค้ความรู้ให้ชุมชน ทั้งที่สิ่งเหล่านั้นเป็นทุนทางสังคมเดิมของสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้มีกินมีใช้สามารถพึ่งพาตนเองได้ซึ่งควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษสะสมความรู้

ต่างๆในอดีต จนทำให้กลายเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในปัจจุบัน (ประเวศ วะสี, 2536) ดังนั้นการใช้กระบวนการวิจัยในโครงการวิจัยชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : โรงเรียนสมุนไพรรวมชน ตำบลยอดแกง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning Process) ร่วมกันระหว่างของชุมชน มีหลักการสำคัญที่ให้ความเคารพต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนระบบการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งแตกต่างไปจากของนักวิชาการ (พันธุทิพย์ รามสูต, 2540) เพื่อเป็นการจัดการความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรคภัยไข้เจ็บในชุมชน เพื่อให้เกิดการนำไปใช้อย่างยั่งยืน และเกิดการพัฒนาด้านอย่างต่อเนื่องต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรรวมชน
2. เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีในเรื่องสมุนไพรรวมชนและภูมิปัญญาสุขภาพของชุมชน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Action Learning Process)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนยอดแกง สงเคราะห์ ตำบลยอดแกง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ห้อง 1 และห้อง 2 จำนวน 49 คน ได้มาจากการใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพราะโรงเรียนสมัครใจที่จะเข้าร่วมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการร่วมกัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยวิธีการจัดกลุ่มสนทนา ดังนี้
  - 1.1 หอมยาพื้นบ้าน เพื่อเก็บข้อมูลด้านภูมิปัญญาสุขภาพเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรคภัยไข้เจ็บในด้านการรักษา ด้านตัวยาที่ใช้ในการรักษา และการสืบทอด

- 1.2 ครูโรงเรียนชุมชนยอดแกง สงเคราะห์ เพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

2. แบบสอบถามความตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์สมุนไพรรวมชน เป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ คือ เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย มีค่าเท่ากับ 3, 2 และ 1 ตามลำดับ จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามชนิดให้เลือกตอบ มีรายการประเมิน 1 ด้าน คือ การตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์สมุนไพรรวมชน คือ ระดับตระหนักน้อย, ปานกลาง และมาก ตามลำดับ ทั้งนี้ให้ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนตอบตามความรู้ ความคิด และการปฏิบัติจริงของตนเอง

การวิจัยในครั้งนี้มีกระบวนการในการดำเนินงานวิจัย 3 ขั้นตอนดังนี้

1. สังเคราะห์องค์ความรู้ ออกแบบกิจกรรม และจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนชุมชนยอดแกงสงเคราะห์
2. กำหนดแผนงาน และจัดกิจกรรมตามหลักสูตรท้องถิ่น รายวิชาการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในชุมชนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

3. สร้างจิตสำนึกที่ดีในเรื่องสมุนไพรรวมชนและภูมิปัญญาสุขภาพของชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม ได้แก่

- กิจกรรมที่ 1 แบบสอบถามความตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์สมุนไพรรวมชน โดยมีนักเรียนตอบแบบสอบถามจำนวน 49 ชุด โดยใช้มาตราส่วนการประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ มีค่าเท่ากับ 3, 2 และ 1 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS อันตรภาคชั้นของค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 0.66 และแปลผลดังนี้
  - 1.00 - 1.66 หมายถึง ระดับความตระหนักน้อย
  - 1.67 - 2.33 หมายถึง ระดับความตระหนักปานกลาง
  - 2.34 - 3.00 หมายถึง ระดับความตระหนักมาก

กิจกรรมที่ 2 มอบหมายให้นักเรียนทำโครงการงาน
วิทยาศาสตร์

ผลการศึกษา

1. ผู้วิจัย ครู และหมอสมนไพรที่บ้านได้
ร่วมกันสังเคราะห์องค์ความรู้ และจัดทำหลักสูตร
ท้องถิ่นโรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงเคราะห์
พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์ รายวิชา การใช้ประโยชน์จากพืช
สมุนไพรในชุมชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้น เพื่อ
ใช้เป็นหลักสูตรเสริมในโรงเรียน ใช้เวลาเรียนรู้ 10
ชั่วโมง โดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้ออกเป็น 3
หน่วยเรียนรู้ ได้แก่

1.1 ความรู้สมุนไพรที่ปลูกใช้เวลาเรียนรู้

2 ชั่วโมง

1.2 สมุนไพรบ้านฉัน ใช้เวลาเรียนรู้ 2

ชั่วโมง

1.3 อนุรักษ์สมุนไพรบ้านฉัน ใช้เวลา

เรียนรู้ 6 ชั่วโมง

2. ผู้วิจัยและคณะนำนักเรียนเข้าร่วม
กิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยแบ่งกิจกรรมออกเป็น
2 ลักษณะ คือ

2.1 การเรียนรู้ภายในห้องเรียนจากผู้รู้
ผลการดำเนินกิจกรรมนักเรียนมีความสนใจใน
การฟังบรรยายจากผู้รู้ และซักถามเมื่อเกิดข้อ
สงสัย และทำการจดบันทึกความรู้ที่ได้ลงในใบ
บันทึกกิจกรรม (ดังรูปที่ 1)

รูปที่ 1 กิจกรรมในห้องเรียน

2.2 การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้สมุนไพร
ในชุมชน โดยมีกิจกรรมดังนี้

1) ครูนำนักเรียนออกนอกพื้นที่
โรงเรียนเพื่อมาเรียนรู้ที่โรงเรียนสมุนไพรชุมชน
ผลการดำเนินกิจกรรมนักเรียนรู้สึกตื่นเต้นที่ได้
เรียนรู้จากสวนสมุนไพรจริง สามารถมองเห็น
ลักษณะของพืชสมุนไพร ผู้รู้ซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ใน
ชุมชนได้ทำการสาธิตวิธีการทำยาตั้ง เพื่อให้
นักเรียนเห็นประโยชน์ของพืชสมุนไพร และ
สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการรักษาอาการป่วย
เบื้องต้นได้ (ดังรูปที่ 2)

รูปที่ 2 โรงเรียนสมุนไพรชุมชน

2) สมุนไพรบ้านฉัน มุ่งเน้นให้นักเรียน
มีจิตสำนึกที่ดีในการตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์
สมุนไพร โดยมอบหมายให้นักเรียนปลูกสมุนไพร
ที่บ้านและที่แปลงสมุนไพรในโรงเรียน ทำการ
บันทึกผลของการดำเนินกิจกรรมลงในใบกิจกรรม
โดยมีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้รับรอง

3. ผลการวิเคราะห์ความตระหนักรู้คุณค่า
การอนุรักษ์สมุนไพร พบว่า ในภาพรวมนักเรียนมี
ความตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์สมุนไพรใน
ชุมชน ต่ำบดลงอดแก่ง อำเภอนามน จังหวัด
กาฬสินธุ์ อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 2.54$, $SD = 0.55$) (ดังในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การตระหนักรู้คุณค่าการอนุรักษ์สมุนไพรในชุมชน

ข้อการตระหนัก	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับการตระหนัก
1. นักเรียนดูแลและรดน้ำพืชสมุนไพรที่บ้านและสวนสมุนไพรในโรงเรียนเป็นประจำหรือไม่?	2.53	0.50	มาก
2. นักเรียนต้องการปลูกพืชสมุนไพรที่บ้านและสวนสมุนไพรในโรงเรียนเพิ่มหรือไม่?	2.63	0.49	มาก
3. นักเรียนอยากจะชักชวนให้เพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้อง ปลูกสมุนไพรหรือไม่?	2.65	0.60	มาก
4. นักเรียนได้เล่าหรืออธิบายถึงประโยชน์จากการปลูกพืชสมุนไพรให้กับเพื่อน รุ่นพี่ รุ่นน้องหรือไม่?	2.18	0.60	ปานกลาง
5. นักเรียนอยากให้มีการปลูกพืชสมุนไพรในชุมชนและในโรงเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมหรือไม่?	2.71	0.58	มาก
โดยรวม	2.54	0.55	มาก

4. นักเรียนสามารถต่อยอดความคิดและผสมผสานความรู้เรื่องสมุนไพรและวิชาวิทยาศาสตร์จัดทำโครงงานขึ้น ได้แก่ โครงงานเรื่องเทียนไขตะไคร้หอม, โครงงานเรื่องสมุนไพรดับกลิ่น เป็นต้น (ดังรูปที่ 3)

รูปที่ 3 โครงงานนักเรียน

สรุปผลและวิจารณ์ผลการทดลอง

การดำเนินการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนชุมชนยอดแก้วสงเคราะห์ พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ รายวิชา การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในชุมชน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักสูตรเสริมในโรงเรียน พร้อมทั้งออกแบบ

กิจกรรมตามหลักสูตร โดยลักษณะของกิจกรรมแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การเรียนรู้ภายในห้องเรียนจากผู้รู้ 2) การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน อันได้แก่ โรงเรียนสมุนไพรชุมชน บ้าน และสวนสมุนไพรโรงเรียน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษาความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของพืชสมุนไพรในชุมชน ลักษณะประเภทสรรพคุณทางยาของพืชสมุนไพร การนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้มีความตระหนักรู้คุณค่าของพืชผักสมุนไพร และรู้จักอนุรักษ์สมุนไพร โดยมีแผนการเรียนรู้ 3 แผนการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ความรู้สมุนไพรที่ปลูกให้ 2) สมุนไพรบ้านฉัน 3) อนุรักษ์สมุนไพรบ้านฉัน สอดคล้องกับ นิคม ชมพู่หลง (2544 ก: 89) ได้ให้ความหมายของบทเรียนท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่โรงเรียนจัดขึ้นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ทักษะกระบวนการและคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้งานพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่

แท้จริง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง เมื่อนำนักเรียนไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้โรงเรียนสมุนไพรรวมชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน นักเรียนมีความรู้สึกตื่นเต้นที่ได้เรียนรู้จากสวนสมุนไพรจริง สามารถมองเห็นลักษณะของพืชสมุนไพร ผู้รู้ซึ่งเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนได้ทำการสาธิตวิธีการทำยาตั้งเพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของพืชสมุนไพร และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการรักษาอาการป่วยเบื้องต้นได้ ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกภูมิใจในภูมิปัญญาสุขภาพของชุมชนของตน สอดคล้องกับ ชาตรี สำราญ (2547) ได้ให้ความหมายของ บทเรียนท้องถิ่นหรือหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ว่า บทเรียนท้องถิ่น มี 2 รูปแบบ คือ สิ่งที่เรียนรู้เรื่องในท้องถิ่น โดยครูพาเด็กไปเรียนรู้รอบโรงเรียนรอบหมู่บ้าน แล้วเอาสิ่งเหล่านี้มาลงในแผนการสอน และบทเรียนท้องถิ่นอีกชนิดหนึ่งคือ บทเรียนที่สนองความต้องการของท้องถิ่น บทเรียนนี้ไม่สอนมาก ใครอยากเรียนอะไรก็จะมีหลากหลายให้นักเรียนได้เลือก เรียนตามความถนัด ความชอบของแต่ละคนโดยกำหนดการสอนใหม่ เพื่อนำสู่แผนการสอน

ข้อเสนอแนะ

1. ครูผู้สอนควรนำหลักสูตรท้องถิ่นไปบูรณาการในกิจกรรมการสอนได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ในการนำแผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในห้องเรียน ควรพิจารณาในเรื่องของช่วงเวลา ความพร้อมของภูมิปัญญาหรือ

ผู้รู้เพื่อจะได้จัดกิจกรรมได้ในเวลาที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้

3. ในกลุ่มผู้เรียนที่ให้ความสนใจในการเรียนค่อนข้างน้อย ครูผู้สอนควรติดตามและเฝ้าสังเกตการทำกิจกรรมของผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน และให้คำแนะนำ โน้มน้าวใจ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาสุขภาพจากหมอยาพื้นบ้านหรือผู้รู้ในชุมชน

4. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยและคณะขอเสนอแนะว่า ควรจะศึกษาเกี่ยวกับการนำความรู้ที่นักเรียนได้รับจากการเรียนรู้ตามแผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในการรักษาอาการป่วยเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน และนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมรายได้ให้กับครอบครัว เป็นการรักษาและคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรในการรักษาอาการป่วยเบื้องต้น ในรูปแบบการบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนให้หลากหลาย เพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้ศึกษาเรียนรู้ทั้งเอกสารวิชาการและเรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากหมอยาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้รู้ที่มีอยู่ในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ขอขอบคุณมหาวิทยาลัราชภัฏกาฬสินธุ์ที่สนับสนุนงบประมาณวิจัย, ผู้นำชุมชน, อาจารย์อนันต์ รุ่งเรือง ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนยอดแก่งสงเคราะห์, อาจารย์วันิดา คงสมมาตร อาจารย์โรงเรียนยอดแก่งสงเคราะห์, คุณสุนันท์ ไร่ไสว ผู้นำเผยแพร่สมุนไพร มูลนิธิในโครงการตามพระราชดำริสวนป่าสมุนไพร อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ชาตรี ส้าราญ. (2547). *บทเรียนจากความจริง*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสตรี-สตรีศึกษาศาสตร์.
- นิคม ชมพูหลง. (2544). *เทคนิคและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับปรับปรุง)*. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2536). *การศึกษาชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น : ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พันธุ์ทิพย์ รามสูต. (2540). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาการสาธารณสุข อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.